

173

1. 1.

2. 1.

3. 1.

4. 1.

5. 1.

6. 1.

7. 1.

Gen

1.

Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
EADEMQUE

JURIS ECCLESIASTICI
DE

ZIZANIIS
NON EVELLENDIS

ad Matth. XIII. 24. sqq.

SIVE DE

TOLERANTIA
DIVERSARUM IN EODEM TERRITORIO
RELIGIONUM

adversus

cel. Viri JO. PETRI BANNIZÆ,

Jcti Herbipolitani

nuperam de hoc argumento dissertationem,

quam,

PRÆSIDE

CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIO,

S. Theol. Doct. & Prof. Primario, Acad. Tubing. Cancellario,
Ecclesiæ Prapósito, Abbate Laureacensi

ad d. XVIII. Nov. A. MDCCXXXVII.

defendet

M. JOHANNES FRIDERICUS VOLZ, Dornstettensis.

TUBINGÆ impressit GEORGIUS FRIDERICUS PFLICKE.

1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

Um ante aliquot annos ad verba Christi: *compelle ad intrandum* (a) commentariolum theologicum de tolerandis vel non tolerandis in religione dissentientibus scriberemus, ad stabiliendam mitiorem sententiam provocavimus quoque (b) ad oraculum illud Salvatoris, quo edixit, *non evellenda esse zizania usque ad tempus messis,*

sed permittendum, ut crescant cum tritico. Habentur hæc Matth. XIII. 24. sqq. ubi exstat parabola de patrefamiliâs, bonum semen agro inferente, cui inimicus, dormientibus servis, interseverit zizania, queis visis hi quæsiverint à domino, num illa jubeat evellere, responsumque tulerint, quod jam expressimus, & quo evulsio eorundem messoribus in tempus messis fuerit reservata. Explicationem parabolæ adjunctam videas comm. 38. sqq. Ager est mundus. Bonum semen sunt filii regni. Zizania sunt filii nequitiae. Inimicus, qui zizania serit, est diabolus. Messis est consummatio seculi. Messores sunt Angeli. Evulsio est damnatio æterna. Collectio boni seminis in horreum est immissio in vitam æternam. Variâ ex hac parabolâ sequi videas porismata. Potiora hæc sunt. I. Ecclesia universalis tam pura est nunquam, ut malos non habeat admixtos. II. Extirpatio malorum universalis & totalis in hoc seculo fieri nequit, nec tentanda est, sed extremo reservanda iudicio, & quidem III. has ob causas, quia 1. homines, non æquali omnes, nedum saniore præditi iudicio ex *ἀβελήῃ*, ex incuriâ, ex inordinato zelo, pro suâ quisque opinione, etiam falsa, extirpaturi essent subinde bonos malis immixtos (radicibus enim tritici immixtæ & zizaniorum radices subinde sunt, ut unis evulsis evellantur & alteræ) vel malos, qui respiscere bonique evadere possent, quia 2. nec possibile nec consultum est, ita in omnes grassari malos, qui multitudine suâ Ecclesiam occupant, & cum ipsorum internecione quidem grassari, cum in furorem acti hi de-

A inceps

(a) Luc. XIV. 23. (b) p. 4. 13.

inceps sævituri quoque essent in bonos, jus talionis in ipsos exercituri. Non est, quod contra hæc porismata ajas I. non de Ecclesiâ, sed de mundo esse sermonem Christo juxta comma 38. Regnum quippe cœlorum nobis hæc parabolâ repræsentatur comm. 24. in agro mundi plantatum. II. nimium esse, quod innuant ista porismata. Secuturum inde, quod vellent Anabaptistæ, Sociniani & Fanatici, non competere Magistratui politico, facinorosis pœnas irrogare capitales. Secuturum inde porro, non excommunicandos esse graves peccatores vel hæreticos, omnemque disciplinam ecclesiasticam sic abrogandam esse. Objectionibus hisce jam ferè ivimus obviam. Jam enim per zizania 1. non intelliguntur facinorosi, quos gladius magistratûs politici rectè ferit Rom. XIII. 4. cum horum extirpatio non sit conjuncta cum periculo extirpandi etiam tritici. 2. Nec proferibitur quoque hic disciplina ecclesiastica in peccatores graves vel hæreticos, utpote cum evulsionem violentâ & internectione illorum haud conjuncta, sed ad ipsorum emendationem tendens, quæ potiùs, cum ex nimio & inconsulto zelo ac fervore, posthabitis prudentiæ regulis, haud exerceatur, ad conservationem tritici facit. Hæc cum ita habeant, quæritur IV. num ex nostro sequatur oraculo, in religione dissentientes sive hæreticos non esse plestendos pœnis capitalibus, sed tolerandos. Antequam ad rem ipsam accedamus, paucissimis præmonemus N, nos cum illis haud facere, qui parabolam hanc propheticè exponunt vel de periodo secundâ Ecclesiæ N. T. quam sub schemate Ecclesiæ Smyrnenfis putant in Apocalypsi (c) adumbrari, uti Peterfenius (d), vel de reformatione Ecclesiæ, quâ eradicata per servos, per messoros, per Angelos, per Reformatores fuerint Ecclesiæ corruptæ zizania, uti Vitringa (e). 3 absonum esse, per patremfamilias & dominum agri designatum velle Pontificem Romanum, quod post Maldonatum tra-

(c) Apoc. II. 8. sqq.

(d) in dem Gespräch zwischen Philalethâ und Agathophilo von der Widerbringung aller Dinge P. 2. f. 55.

(e) in der Erklärung der Evangelischen Parabeln p. 152.

tradidit Ernestus de Eusebiis (f), refutatus à Dorscheo (g). à malè & per servos intelligi Angelos, quos vel quorum certæ speciei interdictionem, à Beza & Mino Celso, quos heic refellit Thummius (h). ¶ falsam quoque esse Pufendorfi (i) sententiam, qui putat, per messis tempus designari *illam periodum, quam cuique sæcula divina providentia præfixerit*. Difficilius determinatu est 1. num per zizania vel soli vel maximè intelligendi sint hæretici vel in religione à nobis dissentientes, 2. num per servos designentur magistratus politici vel soli Ecclesiæ ministri? Nisi enim utrumque demonstrari possit, vacillat nostrum, quod pro tolerantia in fide à nobis dissentientium ex hoc oraculo fundimus, argumentum. Quod prius attinet, largientibus Catholicis Justinus M. Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, alii nobiscum sentiunt, qui per zizania hæreticos maximè designatos credimus, id quod observavit cum aliis Bebelius (k) observavit & Anonymus (l). Abludunt ab hæc sententiâ plerique Ecclesiæ Romanæ & Reformatæ Theologi, qui per zizania impios in genere notatos putant. Vide Bellarminum (m) ex illis, Spanhemium (n) ex his, ex quibus nostram tamen sententiam defendit Heideggerus (o). Nec tamen & cum Pufendorfo (p) statuerimus, per zizania ipsa *falsa dogmata* innui, sed existimaverimus potius, horum fautores, doctores & propagatores hoc titulo venire. Ex ipsâ quidem voce non est, quod extor-

A 2

queas

- (f) in iudicio theologico super quaestione: an pax, qualem desiderant Protestantes, sit secundum se illicita? Sect. 4. ad 3. Quis hic de Eusebiis sit, diximus in nup. diss. ad verba Christi *dic Ecclesia* p. 16.
- (g) in anticristi Theol. p. 218, und in der Entdeckung des blutdürstigen Urtheils Ern. de Eusebiis p. 237.
- (h) de hæreticis non occidendis sed coercendis p. 10.
- (i) in jure feicali divino §. 4. p. 18.
- (k) in diss. de Zizaniis ad h. l. p. 9. 10.
- (l) apud Lünigium in den Europäischen Staats-Consiliiis P. 1. f. 1391. 1392.
- (m) de laicis L. 3. C. 22.
- (n) in vindiciis ad h. l. Opp. T. 3. col. 314. sqq.
- (o) T. 3. diss. sel. 18. de conversione violentâ errantium §. 24. sqq. p. 739. sqq.
- (p) de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem §. 49. p. 226.

queas quicquam, cum generalem nimis inferat metaphoram. Observant interpretes, nec Ebraam, nec graecam, nec latinam illam esse. Sunt tamen, qui a voce Ebraea זרע illam derivent. Ita Lightfootus (q), cuius cum Guisio (r) adprobaremus sententiam, nisi זרע juxta Buxtorfium (s) designaret triticum degenerans, quod in nostro oraculo innui & hypocritas maximè inauere cum Brederodio & Vicingâ (t) existimat Hillerus (u). Certè Brederodius (x), sequente Scultero (y) existimavit, zizania idem esse ac *Brand-korn* siue ussilaginem. Alii idem esse putant ac spicam vanam, Germanicè *zrefzen*. Rursus alii herbas agrestes tritico immixtas hinc quærunt. Jam verò זרע peculiare habent, ex quo propullulant, semen, quod hinc sevit diabolus. Figuram lolii cuius, ad formam tritici ascendentis depictam vide à Scheuchzero (z), cui velim heic adjici & Ulsinum (a). Spectat hinc locus Ulpiani, qui è Celso in digestis (b): *si lolium aut avenam in segetem alienam injeceris, quo eam tu inquinaveris, ut molesta sit separatio &c.* Sed jam diximus, ex voce zizaniorum nullam heic interpretationis nostræ demonstrationem exculpi posse. Hæreticos verò maximè per zizania indigitari patet, quia hinc ejusmodi innuntur malitiæ filii, qui 1. extra Ecclesiam non conspiciuntur, sed demùm in Ecclesiâ sati sunt. 2. diversi sunt ab iis, quos leges civiles ob crimina civilia eradicandos censent, 3. e femine malo, semini bono, quod est verbum Dei Luc. VIII, 11. contradistincto propullulare h. e. erroribus in fide fuere inquinati. 4. non sine præcipuo quodam boni feminis periculo Jes. LXV. 8. subinde eradicantur, id quod certè in facinorosos non quadrat. Ita Gerhardus (c), Thummius (d), Heideggerus (e). Ex quo intelligere est, quid con-

(q) in hor. hebr. & Talm. ad Matth. XIII. 26. (r) in Kilaim C. 1. §. 1.
 apud Surenhusium in Mischna P. 1. f. 109. (s) in Lex. Rabb. & Talm.
 col. 680. 681. (t) l. c. p. 78. 79. ubi & habetur nota d' Ourreimil;
 in eandem sententiam scripta. (u) in hierophytico P. 2. p. 119.
 (x) in expositione germanæ significationis vocabuli *Zizania*.
 (y) in exercit. Evang. C. 65. (z) in der Kupffer-Bibel Abth. 4. tab. 682.
 (a) in contin. hist. plant. Bibl. p. 151. 199.
 (b) L. 9. tit. 2. ad leg. Aqu. l. 27. §. 14. (c) de magistr. pol. §. 320.
 199. (d) l. c. (e) l. c.

contraria valeant argumenta 1. Matth. XIII. 4. sqq. 19. sqq. per semen fructum haud ferens & 2. comm. 38. 41. per filios nequam & peccatores iniquitatis & scandalorum designari utique impios omnes, haud evellendos totali internectione, cum periculo bonorum. Licet enim facile largiamur, & ex hoc Christo oraculo sequi, illos, quos gladius magistratus politici propter crimina enormia & civilia haud ferit, internectioni haud tradendos, digitus tamen maxime in haereticos à Salvatore intenditur, ut ostendimus. Unum est, quod addimus, id, quod de haereticis veris hic adfirmatur, multò magis quadrare in haereticos dubios & falsos. Certè, quis haereseos in foro poli reus sit, authenticè deciderè in foro soli pemo valet, ubi veritatem quisque se sequi credit & demonstrationis tam ambigua heic penes plerisque lux & sub iudice lis anceps est. Praevitit diversas in sententias de fide abituros aliquando Christianos Optimus Maximus Salvator, & si eradicari se invicem dissentientes essent, Ecclesiam in speluncam latronum degeneraturam. Huic malo positurus obicem legem hanc prohibitivam in Evangelio dedit, reprimeret ut inconsultum male sapientium zelum, ostenderetque, esse hoc divinae majestatis reservatum jus, sententiam authenticam in iudicio extremo & dicendi & exequendi. Sed, quæso, quisnam hanc tulit legem Salvator? Servis fanè, per quos primo loco notantur discipuli Christi, nimio fervore in delendos haereticos aliàs proni Luc. IX. 54. sqq. secundo magistratus politici, ad eradicandos filios nequam aliàs constituti, id quod ad alteram quaestionem monemus. Si enim solis Angelis messoribus jus eradicandi in extremo iudicio haereticos competit, si divinum hoc reservatum est, magistratui sanè politico in hoc mundo id non competit. Itaque ergò tolerandi illi, nec evellendi sunt pœnis civilibus vel capitalibus. Sed, quid, si excipiat dissentiens, 1. eradicationem haereticorum non esse simpliciter prohibitam, sed saltem tùm, quùm id fiat cum periculo tritici. Nec 2. ex mandato de non evellendo sequi vel tandem nisi tolerantiam merae conniventiae, non sanè plenam & privilegiatam, quam hinc exsculpere conentur Protestantès. Ita Erne de Eusebiis (f): *Non significant verba: spondete zizaniis absolutam*

A 3

im-

impunitatem vel publici juris autoritate ea in agrum recipere, vel facite potestatem triticum opprimendi, vel ipsi in gratiam zizaniorum illud eradicare & zizania plantare, vel denique eodem pretio & loco utraque habere & æquali curâ custodite. *Quæ omnia contra mentem & præceptum cœlestis Patrisfamiliæ hereticis (qui præcipue per zizania à SS. P.P. intelliguntur,) à Catholicis ejusmodi pacem sancientibus spondentur & præstantur.* Quid si addat 3. & alius (g), tunc saltem non evellenda zizania, cum à tritico dignosci nequeunt. Sed facilis responsio est ad 1. prohibitionem Salvatoris esse generalem, ex hoc factam capite, quia præviderit ille, fore, ut in dijudicatione tritici & zizaniorum tantoperè olim errarent homines, loco zizaniorum vel cum zizaniis evulsuri triticum, ad 2. verba textus esse planè emphatica: *finite utraque crescere usque ad tempus messis.* Eodem itaque modo ab evellendis zizaniis abstrahenda manus est, uti ab evellendo tritico, maximè, cum, si violentis modis eradicarentur dissentientes in fide nullaque ipsis subinde concederetur tolerantia privilegiata, excitarentur bella, ipsos quoque eradicatores interneccioni datura. Id quod in homil. 47. in Matthæum egregiè notavit Jo. Chrysostomus. Conferri potest, qui latius hæc diducit, Dorscheus (h). Denique scilicet est oppidò, dicere, cum saltem non evellenda zizania, ubi à tritico dignosci nequeant. Non prohibetur, quod per se non fit, nec possibile est. De ejusmodi zizaniis Christo sermo est, quæ dignovere servi comm. 26. sqq. Fixum itaque esto, in fide dissentientes & hæreticos esse tolerandos, plus minusve, prout ratio status & circumstantiæ suadent, prout & suadet periculum ab intolerantiâ tritico imminens. Quæsi veris fortean, quænam sit tolerantia genuina notio, cum vox sit ambigua. Jam verò hæc ipsa dum scribimus, sub oculis nostros labitur diss. Viri doctissimi, Jo. Petri Bannix, Jcti Herbipolitani de diversarum religionum in eodem territorio tolerantia ac receptione generica & speciali, in quâ C. 1. fusè & operose notionem tolerantia evolvit, quod jam ante ipsum fecerant Pufendorfus (i) & Boehme-

(g) Cornelius à Lapide ad h. l. f. 286.

(h) in anticriis theol. p. 215. 199.

(i) in jure fec. div. §. 4. 5. 6. p. 17. 199.

rus (k). Mirum, præstantissimum Virum ea de notione tolerantiaè variâ hic tradere, quæ vel parum admodum ad institutum faciunt, vel ad rem præsentem ipse non applicat. Mirum, silere illum varias illas tolerantiaè species, quas longo agmine recenset Boehmerus, recensent alii. Ita tolerantia religionum est vel civilis vel ecclesiastica, & illa quidem vel plena vel restricta, vel debita ex lege, vel pacto vel promissione, vel gratiosa & prout lubet, revocabilis, vel simplex vel privilegiata, vel publici vel privati vel domestici saltem exercitii. Vix omne hic punctum tulerit, qui sigillatim has tolerantiaè notiones haud evolverit. Licet verò mentem suam de eâ tolerantiaè specie, quâ gaudent Protestantes in Imperio, non expresserit Vir judiciosus, non tamen existimaverimus, eum, qui tantâ cum animi æquitate pro validitate & præstantiâ pacis religiosaè & Westphalicaè pugnat, cum illis facere Zelotis, qui calumniantur, Protestantes in Imperio Romano-Germanico & tolerari saltem, & merâ quidem impunitatis tolerantiaè, uti e. g. tolerentur lupanaria, Judæi &c. quam calumniam atro carbone haud ita pridem notavimus (l) C. 2. pergit Vir celeberrimus, & de tolerantiaè genericâ diversarum in eodem territorio religionum verba facturus paucissimis p. 18. mentem effert, sanio-rem politicam diversitatem istam non facile debere aut posse admittere, quia turbis ansam præbeat. Miramur & heic, argumentum nobilissimum & diffusum paucis absolvi lineis, nec pro suâ evolvi dignitate, ponique thesin sine ratione sufficiente. Danda, quæ tolerantiam, danda, quæ intolerantiam suadent, & conferenda fuissent dissentientium argumenta, id quod pro modulo nostro in dissertatione sub initium citatâ haud ita pridem fecimus (m). Eundum porrò fuisset per omnes diversarum religionum species quærendumque, num & Athei, num Deistæ, num Judæi, num gentiles & idololatræ, num Mahumedani, num Anabaptistæ, Sociniani, fanatici tolerandi sint? Differendum fuisset de moralitate expeditionum cruciatarum in infideles & hæreticos, de juribus conscientiaè errantis & errantium ab imperante to-

ran-

(k) in diss. de tolerantiaè religiosaè effectibus civilibus Halæ A. 1726, editâ & juri eccl. Prot. T. 4. p. 1001. sqq. insertâ atque contra Seizium defensâ.

(l) adv. Philadæjum Veronensem p. 45. 46.

(m) p. 3. sqq.

rantiam postulandi, &, si in conscientiam ipsorum pœnis sæviatur, arma contra imperantem sumendi, quod Monarchomachorum principium est, in quo evolendo & Waldensium & Belgarum & Reformatorum Gallorum & Hungarorum & Anglorum res hanc in rem gestæ ad trutinam legis & naturalis & Christianæ appendi debuissent. Sed sicco pede hæc omnia prætervolare placuit eruditissimo Viro, qui &, cur nulla prorsus religio à Catholicâ abluens tolerari debeat, haud sufficiente, ut diximus, ratione demonstratum sit. Neque enīp diversitatem religionum in eadem civitate per se turbas parere, tot exemplis, & quidem vel maximè exemplo Belgii fœderati constat, ubi flos commercii & rei publicæ à tolerantia religionum pender. Si diversitas religionum per se turbas in civitate pareret, pareret & in Belgio, sed has non parit heic illa, quia omnium dissentientium in religione animis alte heic infixæ est sententia, quam sanior dicitur politica, libertatem conscientis factam testam conservandam adeoque dissentientes in religione tolerandos, nihilque absurdius, nihil sanæ rationi, nihil Christianæ legi infestum magis esse odio religionis mutuo. Hoc principio, quod summa veritatis & æquitatis lux collustrat, posito, alta pax pervadit animos, & mutuus, quo in se invicem dissentientes feruntur, amor, qui utinam quæso & nos Germanos demulceret nostraque aliquando occuparet pectora! Sic enim & strepitus gravaminum religionis quiesceret quantocyus, & publica quoque Germaniæ nostræ salus curaretur & promtius & solidius. Quid quod, si ad exemplum Belgii totus componeretur Christianus orbis, si plena conscientis ubique constaret libertas, si principium universalis tolerantia totius, quaqua patet, Ecclesiæ Christianæ permearet latifundia, (quod verò, stante Monarchia ecclesiastica, quæ, teste experientia, in ipsâ Ecclesiâ Catholicâ tot turbas intestinas excitavit hæctenus, fieri nequit,) aureum Christianis redderetur seculum, quo, semotis omnibus religiosis bellis, semoto omni pravo unius religionis in alteram sæviendi ambitu, dissonantes etiam in fide chordæ in bellam, in suavem, sed civilem, quæ sufficit, concurrerent harmoniam & evrythmia politica eaque universalis, quam turbat inconsultus religionis zelus, hanc saltem quod attinet, modis planè admirandis stabiliretur firmareturque. Non enim considero

aliter

aliter Ecclesias inter se dissidentes ac Respublicas liberas, quarum una alteri leges absurdè præscripserit, & unaquæque propriis & stat & cadit. Forsan ipse doctissimus Banniza pro eâ, quâ floret, ingenii perspicaciâ & æquitatis studio in meam vel tandem hîc transierit sententiam, qui sanè, quod prorsus egregium est, latissimè demonstrat, rectissimè Imperatores pacem & religiosam & Westphalicam cum Protestantibus iniisse, maleque exprobrâsse Paulum III. Carolo V. Imp. quod *saltem in alienam messem immiserit*. Unum tamen & alterum est, quod notamus. Subinnuit Vir præstantissimus, pacem Westphalicam esse saltem provisionalem, tùm, quia addatur limitatio: *donec de religione aliter conventum fuerit*, tùm, quia jurisdictio ecclesiastica saltem dicatur *suspensa*, non *sublata*. Nolim, tanto hæc urgeri opere. Etsi enim prior limitatio exstet in I. P. art. 5. §. 1. 14. 25. 31. 48. subjungitur tamen §. 14. *si de religionis dissidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hæc conventio perpetua sit & pax semper duratura*. Hinc non licet pacem Westphalicam hoc prætextu reddere *dubiam* art. 5. §. 50. *Est enim hæc transactio perpetua lex & pragmatica Imperii sanctio* juxta art. 17. §. 2. & Monast. art. 16. §. 112. ipso vel tandem celi. Viro p. 61. 62. fatente, in pacificationibus hucusque factis quoque reperita. Etsi & *suspensa* saltem dicatur jurisdictio ecclesiastica Episcopalis in Protestantes, quæ verò & aliquando *sublata* dicitur art. 13. §. 8. haud tamen perspicitur potest, quæ *suspensio perpetua* & *sublatio* admodum differant. Jam enim, cùm spes compositionis amicabilis in causa religionis probabilitate careat prorsus, & nec Pontifex nec Ecclesia Romana nec Protestantes de fide suâ quicquam remissuri unquam sint, symbolis publicis stabilitâ (n), conditio impossibilis vel haud implenda unquam pacem ipso facto reddit perpetuam, & jurisdictionem ecclesiasticam tollit prorsus (o). Duriora adhuc sunt, quæ p. 32. Vir celeb. scribit, *decuisse Innocentium X. bullâ protestari adversus pacem Westphalicam, eamque sic irritare, ne, quæ in prejudicium potestatis & Ecclesie Apostolicæ nec non Catholice religionis hæc gesta,*

B

gesta,

(n) Hinc & in vanum hæcenus laboraverunt scriptores irenici, quorum in conciliandis Catholicis & Protestantibus calamus fuit occupatus. Vide nostram in historiam Theologiæ literariam introductionem P. 2. p. 156. seqq.
(o) Vide hîc ill. Zechium in medit. de jure reformandi p. 215. seqq.

gesta, pacta atque Cæsaris & Catholicorum Statuum COACTO consensu firmata aut POTIUS VULNERATA erant, aliquando ex eo capite in consequentiam trahi possent, quasi hæc præsentè Apostolica sedis Legato actitata probataque fuissent, sed ut eatenus tanquam res inter alios acta pro NULLIS haberentur. Si decuit Innocentium X. protestari contra pacem Romanæ injustè vergit, si consensu Cæsaris & Statuum Catholicorum coactò omnia fuere gesta, & potius causa vulnerata, quàm firmata, si nullitatis vitio laborat pax Westphalica, quæ itaque validam, quæ legitimam, quæ rationabilem illam in antecedentibus pronunciare potuit Vir celeberrimus? Contradictionis vitio hæc asserta laborant, sed & manifesti erroris. Jam enim 1. nihil actum fuit in pace Westphalica injusti contra sedem Romanam, cujus præsentia jura (p) nec Protestantes agnoscunt, nec summi Pacificentes agnovere, nil contra Catholicæ Religionis vel Ecclesiæ jura, à cujus quip-

(p) Testor hîc conscientiam illorum, qui leges interpretandi nôrunt & qui sine partium studio judicare nôrunt, num ex Matth. XVI. 18. 19. Joh. XXI. 15. 16. 17. exsculpi possit Episcopi Romani in universam Ecclesiam Christianam suprema jurisdicção. Non est possibile, ut, qui, remotis præjudiciorum avitorum conspicillis, oracula hæc sacra contemplantur, in illis jura videat stabilia Episcopi Romani. Sed nec humano jure antiquo illa ipsi competit, cum in Concilio Nicæno C. 6. jurisdicção illi saltem tribuitur in Ecclesias suburbicarias ad Diocæsin spectantes Romanam, eo ferè modo, quo I. P. jubet, ut Jus diocæsanum Episcoporum Germanorum intra territorii, quo gaudent, se contineat limites. Merè itaque spontanea est submissio illa, quæ & Imperator Augustissimus & Principes Catholici & Episcopi Imp. Germ. Romanam sedem venerantur, concordatis quidem nationis stabilita Germanicæ, sed egregiè revocabilis, supponente hanc revocabilitatem ipso P. I. Monast. art. 16. §. 113. Episcopi sanè Germani ex veteri jure, quod laudavimus, Romano & dignitate & jurisdicçãoe æquales sunt, ut mirum sit, quod jugum illius nondum humeris decusserint, qui & deinceps patientur facillè cum Protestantibus, ut suas Romæ res sibi habeat Pontifex, suæque

se jactet in aulâ

Æolus & clauso ventorum carcere regnet.

Hem verò, quantâ animi alacritate intraremus jam hunc disquisitionis, quæ ad amulsum dicta demonstraremus, campum, si notæ brevitatis, si præsentis nostrum id ferret institutum.

quippe determinandâ veritate vel falsitate abstraxere iidem (q), cujus veritatem & inficiantur Protestantes, jura ista & hanc ob causam nunquam agnitori, sed ad propria potiùs hic provocantes, cum Ecclesiâ ad alia transeuntis sacra sua tamen jura, sua bona sacra testamancant, nec *coacta* fuit pax metuve injulto extorta, libertati conscientiarum debita torque deliberationum per complures annos liberè agitarum fœtus, licet armis Protestantium partus, quæ tam non inferunt vitium valori pacis, ut, si hoc dixeris, omnes ferè pacificationes redderentur invalidæ, quod absonum, nec *vulnerata* heic fuit vel Ecclesiâ vel Imperii Germanici causa, sed extra ulterius posita periculum, ipso fatente doctissimo Banniza, nullo itaque *nullitatis* vicio laborat pax Westphalica, quod & asserere nefas est juxta art. 5. §. 50. ubi injungitur, ne *quisquam impugnet* illam vel *dubiam faciat*. Velim, ut familiaria heic sibi reddant lectores, quæ bullæ Innocentianæ reposuere ex Reformatis Blondellus (r) & Hoornebeckius (s), ex nostris Conringius (t) atque Carpzovius (u), quæ & Ernesto de Eusebiis reposuere Dorschæus, Theologus Argentinenfis (x), Carpzovius idem (y) & idem Conringius (z), quæ porrò de moralitate hujus pacis scripsit Caramuel (a) in Anti-Caramuele (b) licet refutatus, quæ denique & Burg-

B 2

(q) fatente & cel. Bannizâ p. 31.

(r) Hic enim sub Amandi Flaviani nomine edidit Eleutheropoli de fulmine nuper ex Exquiliis vibrato commonitorium, quod Gallico idiomate additum deinceps fuit ejusdem Blondelli libro: *Actes authentiques des Eglises Reformées*. Amsterdam. 1655. 4.

(s) Edidit hic Examen Bullæ papalis, quâ Innocentius X. abrogare nititur pacem Germaniæ. Ultrajecti 1653. 4.

(t) Habetur hujus animadversio in bullam Innocentii X. quæ librum secundum conficit de pace civili inter Imperii ordines religione dissidentes perpetuo conservandâ. Opp. T. 2.

(u) Exstant hujus sub nomine Ludovici de Montesperato Vindicia pacis Osnabrugensis & Monasteriensis Londini 1653. 4. Germanicè quoque editæ.

(x) Varia præstantissimi Theologi hanc in rem scripta existant, quæ recensita videas ab Hoffmanno in Bibliothecâ juris publici p. 266. 267.

(y) in discussione brevi judicii theologicæ Ern. de Eusebiis. 1648. 4.

(z) in libro primo supra nominato.

(a) Prodiit Caramuelis pax S. R. Imp. licita Viennæ 1648. f.

(b) Humani Erdemanni Oecomontani 1648.

Burgkardo & Dillingensibus certatim reposuere nostrates (c). Tacemus, ne prolixiores justo simus, quæ p. 36. dicuntur de doctrinis *continua serie inde à Christo traditis, sed à Lutero impugnatis*, item, quod de Lutero affirmatur, *Christianam illum vivendi doctrinam & sacra & jura & bona ecclesiastica liberaliter condonasse*, tacemus &, in miras sectas p. 40. dividi Ecclesiam nostram Evangelicam, quas nemo nostrum novit, in cerebro utpote obscuri & fabulosi scriptoris Casp. Ulenbergii (d) natas, eoque tacemus facilius, quod omnia hæc & singula veritati & veteris & recentioris historiæ ecclesiasticæ è diametro adversantur. Movet deinceps Vir doctus p. 42. quæstionem: num religio Catholica in Imp. dici *tolerata* possit? quam negat, quia expressa verba pacis Westphalicæ ferant: *salvâ per omnia religione Catholicâ*, quia eadem in pace religioâ vocetur *antiqua*, quia denique jurisdictio ecclesiastica per I. P. non sit *sublata*, sed *suspensa* saltem usque ad tempus amicabile compositionis, atque hinc arguit, solas itaque religiones Evangelicam & Reformatam *toleratas* posse dici. Jam verò 1. verba illa: *salvâ per omnia religione catholicâ*, non exstant in I. P. nec locum quoque allegare valuit Vir doctissimus. Et, si exstarent, non sumi possent in sensu absoluto, qui totum I. P. subverteret, sed salvis saltem salvandis & salvabilibus, adeoque in sensu juxta I. P. restricto. Sed & 2. religio catholica in pace religiosa eapropter saltem *antiqua* dicitur, quod ante Evangelicæ noviorum plantationem obtinuit. Reformatio enim Ecclesiæ corruptæ hæc, quæ prior utique est & antiquior, posterior quidem est, nec tamen hanc ob causam novorum dogmatum insimulanda, si è scripturis sanctioribus, si è præstantioribus Ecclesiæ antiquissimæ monumentis probare illa eadem valeat. Erroris certè antiquitas errorem non purgat, uti nec novitas veritatem vel errorem arguit. Egregiè Cyprianus (e): *Consuetudo sine veri-*

(c) Vide indicem Scriptorum huc pertinentium ab eodem Hoffmanno datum I. c. p. 167. sqq.

(d) cujus exstat liber de vitâ, moribus &c. Phil. Melancthonis, Matthiæ Flacii, Georgii Majoris & Andr. Osiandri Colon. 1622. 3.

(e) epist. 24. ad Pompejum contra Stephanum Episc. Rom. f. 141. edit. Baluziana.

veritate vetustas erroris est. Et Firmilianus (f): *Quis tam vanus sit, ut veritati consuetudinem praeferat, aut, qui perspecta luce, tenebras non derelinquat? Nisi & Judaeos, Christo adventante, id est veritate, adjuvat in aliquo antiquissima consuetudo, quod relicta novae veritatis viâ in vetustate permanserint?* atque iterum Cyprianus (g): *Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem.* Quæ denique 3. de suspensâ saltem ad tempus jurisdictione ecclesiasticâ adjecta videas, supra (h) jam profligavimus. Hisce suppositis in argumentis prolatis nullus est nexus. Si salva esse debet religio Catholica in iis, in quibus illam voluit salvam I. P. si antiquior illa quidem est, respiciendo ad tempus reformationem sacrorum proximè antecedens, non verò ad primas Christianismi origines, à quibus juxta mentem Protestantium abludivit, si suspensâ in Protestantibus est jurisdictio episcopalis, sola illa minùs tolerata dici debet, religio verò Protestantium saltem tolerata. Ut taceam, exactam mutuatamque religionum in Imp. Germ. canonifarum æqualitatem art. 5. §. 1. stabilitam hæc jugulare, quam verò inficari nefas est. Ast vel tandem & contra umbras heic pugnat Vir doctissimus. Non toleratur saltem in Imp. religio catholica, sed suo proprio jure civili in eodem gaudet, uti Religio Evangelica & Reformata, nisi, quod ipse fatetur, iis in locis, ubi A. 1624. non obtinuit & evasit quidem peculiari beneficio religio dominantis, sed non dominans. Jam verò, cum p. 47. sqq. ad argumentum delicatum quidem illud & arduum, sed & nobile de jurisdictione Principis catholici in subditos Protestantes dilabatur Vir consultissimus, quàm, quæsumus, optandum fuisset, ut pro eâ, quâ floret, eruditionis rarioris fecunditate & lectionis amplitudine plenam heic argumentorum rûm pro affirmativa tûm pro negativâ militantium sententiâ aciem instruxisset idem, atque juxta methodum Jctorum receptam, egregiam illam, per rationes & dubitandi

B 3

&

(f) in ep. ad Cyprianum contra Stephanum, ibidem f. 149.

(g) epist. 63. ad Cæciliam l. c. f. 108.

(h) p. 9. Mitiori suspensiois

voce usi videntur summi Pacificentes, in termino exstituri faciliores, cum in re convenissent.

& decidendi succinctâ ivisset scriptione, majorem sanè dissertationi prolixitatem, recisis, quæ eandem amplificanc, heterogeneis haud allaturâ. Constat, quantis animorum moribus hoc ipso, quod agimus, seculo hæc controversia à Viris doctis, ex quorum penu plenis cyathis hauriri poterant heic dicenda, fuerit decertata. Enarrabimus in gratiam lectoris autores, qui plenius (cæteros enim facilè tacemus) hanc quæstionem tractavere. Ita pro affirmativâ militant Anonymi Hildesienfes (i), maxime Zimmermannus (k), Rittmejerus (l), Moserus (m), quem verò mutasse vela, prout δεικνύει Φησίδες subinde σοφωτέρως sunt, jam credimus, pro negativâ Anonymus alius (n), Riccruntus (o), Thomæus (p), Hertius (q), Lynckerus (r), Bœhmerus (s), Mejerus (t), Wildvogelius seu potius Hornigius (u)

(i) apud Hoffmannum in Bibl. juris publici p. 317.

(k) in vindiciis Hildesienfibus sparsum.

(l) in vindiciis juris reformandi, Confluentiæ 1703. f. editis C. 5.

(m) in der auf das allerbest gegründeten jurisdictione Ecclesiastica Catholischer Landes-Herrn über ihre Prorestirende Unterthanen ervvifen von Sincero 1726. 4. & in notis ad librum Mejeri: Gesez-mäßige Beantvortung &c. Exstant hæc in collectione einiger Schrifften von der geistlichen Gerichtbarkeit derer Catholischen Landes-Herrn über die in ihren Landen befindliche Evangelische Unterthanen Leipzig 1728. 4. Adde ejusdem Moseri compendium juris publici p. 461. seqq. & Reichs-Ramam 1727. Jan. p. 95. seqq. Febr. p. 204. seqq.

(n) in consilio A. 1696. dato qu. 3. Inseruit id Hertius libro mox laudando f. 116. seqq. refutavere verè & Rittmeyerus & Moserus in libris citatis.

(o) ad Schüzii manuale pacificum qu. 21. Quis hoc sub nomine lateat, edixit Theatrum Pseudonymorum Placcianum n. 454.

(p) in anti-vindiciis Hildesienfibus sparsum.

(q) in tr. de jure reformandi f. 170. seqq.

(r) Confl. 154. f. 836. seqq.

(s) in consult. jur. P. 1. resp. 16. f. 177. seqq.

(t) in der Gesez-mäßigen Beantvortung der Frage: ob ein Catholischer Landes-Herr in Teutschland die jurisdictionem Ecclesiasticam über die in seinem Lande befindliche der A. C. verwvante Unterthanen zu exerciren befugt seye, und in der Gesez-mäßigen Vertheidigung dieser Frage, qua duo scripserunt in laudatâ collectione exstant. Autorem esse Jo. Gottofredum de Mejern patet ex ejusdem præfatione ad P. 1. Actorum pacis Westphalicae f. 8. ubi memorat, hanc ipsam scriptionem collectioni eorundem occasionem præbuiffe. Spectant & huc die kurtze Beleuchtung & die unpartheyliche

(u) ill. Zechius nostrâs (x) Estor (y). Non est nostrarum partium, tantas componere lites & vel juribus Principum vel subditorum, Catholicorum vel Protestantium derogare quicquam, quod I. P. largitur. Dabimus tamen paucis atque in nervum constringemus argumenta cel. Bannizæ, quibus affirmativam demonstratum it. Putat autem ille, jurisdictionem ecclesiasticam Principibus Catholicis in subditos Protestantes denegari nullatenus posse, 1. quia *originariè* è superioritate territoriali effluat, 2. quia, *cujus sit regio, illius etiam sit religio*, 3. quia, suspensâ jurisdictione episcopali transeat ad Dominum territorii, quæ in subditos, jurisdictionis incapaces, cadere nulla possit, 4. quia magistratui jure divino competat *gladius, ut sit Dei minister, vindicans in iram ei, qui malè agat* (z). 5. quia Princeps Catholicus id tantum heic agat, quod *novâ lege receptum & ad certas temporis moderni aut futuri condiciones ac regulas tolerandum mutuo statutum* sit, 6. quia *conducibilis id sit religioni Catholica*, cavendum quippe esse, ne populus in plenam credendi licentiam & religionem planè novam abripiatur, in Imperio Romano planè non tolerabilem, 7. quia I. P. & Principibus A. C. *in subditos alterius religionis omnia illa asserat, quæ contra salvam religionem Catholicam extra potestatem in animam concedi potuerint, hanc enim potestatem in animas Catholicorum*, quæ à jurisdictione ecclesiasticâ in res & personas diversa sit, Episcopis Catholicis nunquam ablatam esse in I. P. nec suspensam quoque. Fricemus, si placet, paululum hæc aristas. Et 1. quidem miramur valdè, Virum doctissimum, qui p. 53. seqq. prolixè probat, magistratibus laicis, quæ & communis Catholicorum mens est, nil circa negotia ecclesiastica juris competere, ex fontibus

Prote-

ische Gegeneinanderhaltung &c. Vide Fabri Staats-Cantzley P. 47. p. 359. seqq. P. 48. p. 387. seqq. P. 49. p. 482. seqq. P. 53. p. 122. seqq. P. 54. p. 162. seqq. & Mülleri Historisch-Juristische Electa über die Staats-Geschäfte P. 2. C. 3.

(u) in diss. de controversâ jurisdictione ecclesiasticâ Principum Imperii in diversæ religionis subditos Jenæ A. 1728. editâ.

(x) l. c. p. 167. seqq. 208. seqq.

(y) in delineatione juris publici eccles. Protestantium C. 14. p. 174. seqq. p. 223. (z) Rom. XIII. 4.

Protestantium heic sapere & jurisdictionem ecclesiasticam à superioritate territoriali derivare. Crederes, calamum esse jCti Protestantis, qui hæc pingat, & juri canonico & principiis Catholicorum è diametro contraria (a). Laborat verò & ipsa hæc sententia, quæ tamen à doctoribus Protestantibus non ubique recepta est (b), in suis difficultatibus, quas nescio num prorsus haud animadverterit Vir præstantissimus. Si ad superioritatem territorialem vel majestatem quæ talem *originariè* spectaret jurisdictionis ecclesiastica, peccassent sanè Apostoli primique Christiani, illam usurpando, jus majestatis sic violaturi, peccarent Episcopi Catholici illam sibi vindicando, utpote ad jura magistratus pertinentem politici, peccasset Hofius, Episcopus Cordubensis, cujus tamen verba ad Constantinum M. dicta approbat Vir doctissimus p. 55. *Desine, quæso, Imperator, ne te misceas ecclesiasticis.* Qui enim jurisdictionem ecclesiasticam exercet, utique ecclesiasticis se immiscet. Quinimò, si è superioritate territoriali efflueret illa, vindicare eandem sibi & in subditos Catholicos & possent & deberent Principes Catholici. Jam verò, cum Apostoli, cum primi Christiani jurisdictionem exercuerint ecclesiasticam, quam *confœderatam* adeoque conventionalem *disciplinam* dixit Tertullianus (c), facile patet, si ad illius ascendamus origines, jus hoc non esse majestaticum vel territoriale, sed esse jus Collegii, jus societatis ipsius ecclesiasticæ, uti dudum demonstravimus (d), ita quoque, ut Viri ex nostris præstantissimi sententiam nostram passim adoptaverint (e), ex quibus ill. Zechium (f)

- (a) Notorium est, quod hic scribimus. Vide saltem loca juris canonici & Bellarmini ab Hornigio cumlata l. c. p. 10. Sed & innumeri autores Catholici allegari hic possent, si opus foret. Unum tamen citamus Ernestum de Eusebiis, qui l. c. sect. 3. n. 5. p. 14. candidè heic mentem suam exprimit.
- (b) Vide saltem ill. Bœhmeri præloquium ad T. 5. Juris eccl. Prot. §. 5. sqq.
- (c) in Apologetico C. 2. Vide et. Bœhmeri diss. 3. de confœderata Christianorum disciplina, in jure ecclesiastico antiquo.
- (d) C. 4. de originibus juris ecclesiastici.
- (e) Vide diss. de jure sacrorum absoluto & collegiali, illo in superioritate territoriali, hoc in Ecclesiâ tanquam collegio quaerendo, adjectam secundæ editioni juris ecclesiastici, quod scripsimus.

(f) hic saltem nominamus. Hinc nec ista nos ferit objectio, quâ causari quis possit, si jurisdictio ecclesiastica è superioritate territoriali non effluat, malè & Principes eandem Protestantes sibi arrogaturos esse. In hos quippe transfudit illam societas ecclesiastica, uti dudum (g) diximus, nunquam sanè ab eadem in Principes diversæ transfundendam fidei, quod itidem & suo monuimus loco (h) & rei natura poscit. Sed sit ita, pertineat ad superioritatem territorialem jurisdictio ecclesiastica, non quadrare tamen illa videri possit in Principes Catholicos, quos à negotiis ecclesiasticis sub pœnâ excommunicationis abstrahit jus Canonicum, quos salvâ conscientia eandem ad mentem A. C. quam damnant, eorumque, quos putant hæreticos, exercere atque gregibus sacris Pastores lupos & latrones, animas falsis doctrinis perdituros præficere posse, comprehendi haud potest, qui & eandem nec in pace religiosa, nec in Osnabrugensi, nec in recessibus Imperii sibi unquam stipulati sunt (i), queis denique I. P. eandem tam non arrogat in subditos Protestantes, ut derogare illam iis potius videatur, nisi quidem eandem A. 1624. in illos exercuerint art. 5. §. 48. ubi disponi videas, quòd *Catholicorum* in genere adeoque tum Episcoporum tum Principum *A. C. additi Status provinciales & subditi, qui A. 1624. ecclesiasticam eorundem (k) jurisdictionem agnoverint, in iis modò casibus illi subesse debeant, qui A. C. nullatenus concernant.* Ex quo utique pleno fluxerit alveo, quod, qui eandem in anno regulativo planè non agnoverint, & nunquam & nullatenus illi subjecti sunt, & quòd ratione jurisdictionis ecclesiasticæ in genere annus regulativus sit observandus. Jam & art. 13. §. 8. cautum est, *ne Episcopus Osnabrugensis Catholicus, licet superioritate quoque territoriali gaudeat, quicquam sibi juris in A. C. sacra arroget vel obtineat.* Restricta itaque quoad hoc caput in I. P. fuerit Principibus Catholicis

C

supe-

(f) l. c. p. 55. sqq.

(g) in libris citatis. (h) in diss. cit. p. 550. sqq.

(i) Scitè hoc observat Estor l. c. p. 177.

(k) Certè de jurisdictione ecclesiasticâ magistratûs Catholici hic agi nota Bucksisch ad I. P. p. 371.

superioritas, quâ gaudent, territorialis. Unde &, quod ad secundum cel. Bannizæ argumentum monemus, effectum illud, quod, *cujus sit regio, illius etiam sit religio*, non nisi cum grano salis, quod I. P. adspersit, admitti potest. Monent sapientes, in demonstrationibus adhibendas esse notiones determinatas, non vagas. Jam verò disterium hoc, quod utique antiquius est reformatione (1), quo usi sunt ante pacem Westphalicam Protestantes Principes, reformationem Ecclesiæ ut innuerent sibi tanquam Principibus competere, quo utantur hodie Principes Catholici, ut demonstrent, coexercitium religionis Catholicæ simultaneum se in territoria sua introducere posse, tam vagum est, ut diversos, ut plures admittat sensus. Si sensus sit, Principi, cujus est regio, absolutam in religionem subditorum potestatem tribuendam esse, ipse cel. Vir damnaverit mecum tam *Φορτικὸν ἀκρόαμα*. Si mens sit, Principi supremam in Ecclesiam, uti in societates quasvis alias in territorio suo natas, inspectionem competere, cauturo sic, ne quid heic agatur vel publicæ saluti vel I. P. vel legibus receptis contrarium, nemo est, qui veritatem hujus in dubium vocaverit asserti. Si verò innuat disterium, quod Princeps, abolitis prioribus sacris, nova substituere possit, reclamaverit heic I. P. quod statum anni regulativi sartum tectum vult. Si denique eodem jurisdictione ecclesiastica ejus esse dici amet, cujus sit regio, nã mehercle elegantem principii petitionem hic commiserit & idem ex eodem perverse probaverit vanus, qui ita arguerit, demonstrator. Credideris, dicis gratiã urfisse hoc effectum cel. Bannizam, qui fortean felicius provocaverit ad I. P. Osnabr. art. 8. §. 1. & Monaster. art. 9. §. 1. ubi: *Electoibus, Principibus & Statibus Imperii liberum juris territorialis, tam in ecclesiasticis, quam politicis adseribitur exercitium*. Itaque ergò, sic haud abs ratione dixeris, jus territoriale versatur quoque circa ecclesiastica. Fateor speciem argumenti. Sed aliud est *jus reformandi*, quod & ipsum, ex superioritate fluens territoriali, circa ecclesiastica versatur, alia *jurisdictione ecclesiastica*.

(1) Vide Deckherrum in consult. for. de pace religioni datâ C. 28. & ill. Zechium l. c. p. 236. Adde Rechenbergii diss. *an cujus sit regio, illius sit religio?* diss. hist. pol. P. 2. n. 21. §. 1. p. 617. & Hertium de *jure reformandi* t. 31. 32.

eclesiastica. *Jus reformandi* est jus sacrorum absolutum, quod vocamus, sed politicum saltem, consistens in inspectione generali eaque politicâ in Ecclesiam, quâ, ut diximus, cavet Princeps, ne in Ecclesiâ, quæ sub ipsius ditione est, agatur quicquam, quod salutis publicæ, civili illi, quod Instrumento pacis, quod legibus receptis sit contrarium, quod immutet in specie statum regulativi anni, quâ per consequens idem reformat & tollit gliscentes abusus, prospicitque, ne ab iis, qui jurisdictionem administrant ecclesiasticam, vel simonia vel nepotismus vel tyrannis exerceatur ecclesiastica, quâ denique alias sectas, quas non tolerat I. P. si exercitium religionis publicum &, quæ ipsis non competunt, affectent privilegia, si pacem quoque turbent publicam, è territorio suo idem exigit, juxta I. P. art. 5. §. 30. (m) Patet ad oculum ex hac definitione, *jurisdictionem ecclesiasticam à jure reformandi* qui distinguamus (n). Si in I. P. Osm. art. 8. §. 1. & Monaster. art. 9. §. 1. per *eclesiastica* intelligeretur *jurisdictio ecclesiastica*, sanè & Principibus Catholicis concederetur eadem in catholicos quoque subditos, & Episcopis in Protestantes. Prius Catholicorum nemo dixerit. Sed nec posterius dici potest, cum I. P. jurisdictionem Episcoporum ecclesiasticam prorsus *suspensam* in hos velit art. 5. §. 48. imò *sublatam* subinde ajat art. 13. §. 8. Scitè hæc observârunt Böhmerus (o) & Mejerus (p). Itaque ergò in locis citatis non intelligitur nisi *reformandi jus*, quod definivimus. Documento esse possit art. 5. §. 39. ubi *jus reformandi exercitium religionis Casaræ Majestati, uti aliis Regibus & Principibus* adscribitur, nullam sanè jurisdictionem ecclesiasticam innuens, quam nec sacratissimus Imperator, nec Reges ulli Catholici exercent unquam, cum nec advocatia illa civilis, quam iste quidem & in Ecclesias gerit Protestantes, nec Directorium Saxonicum in Corpore Evangelicorum quicquam sapiat Ecclesiasti-

C 2

(m) Confer hic den Ugrund des Simulranei §. *will man aber.*

(n) Velim hic prorsus conferri Mejerum in der gelez-mässigen Vertheidigung §. 32. sqq. Collect. p. 103. sqq. & ill. Zechium l. c. p. 130. sqq.

(o) in consult. Jurid. P. 1. f. 180. 181.

(p) l. c. §. 36. Collect. p. 110. sqq.

fiaticæ jurisdictionis. Sed quid quæso, ad tertium cel. Bannizæ argumentum dixerimus? Si Princeps Catholicus in terras successerit Protestantibus, jurisdictione suspensâ Episcopali, ecclesiasticam sanè vindicare sibi non poterunt subditi, in quos nulla jurisdictio cadit, sed opus est, ut ad Principem illa redeat. Paucis dicam, quid hic repositurus sit dissentiens. Et 1. quidem laudes iste scripserit judiciosissimo Bannizæ, quòd hoc in casu non ajat cum aliis Scriptoribus Catholicis, jurisdictionem Episcopalem reviviscere, quam sententiam, I. P. è diametro contrariam, profligârunt Viri ex nostris doctissimi (q). 2. dixerit idem, jurisdictionem ecclesiasticam originariè conventionalem esse, ex pacto oriendam, quo societas ecclesiastica disciplinam heic exercendam confæderaverit, prout & civiles in Republicâ societates ejusmodi leges conventionales, permittente magistratu, sibi condunt. Ita & quidem egregiè Bœhmerus (r). Addiderit 3. ipsum P. I. jurisdictionem hoc in casu tribuere subditis art. 5. §. 31. ubi *Statuum Catholicorum Landsassis, Vasallis & subditis exercitium religionis adscribitur cum annexis, cujusmodi & sit institutio Consistoriorum & ministeriorum tam Scholasticorum, quam Ecclesiasticorum, quatenus illa A. 1624. vel ipsi exercuerint vel exercita ab aliis, Principibus nempe suis Protestantibus, probare possint.* Si subditi Protestantibus *instituire Consistoria* possunt, sanè & jurisdictio in illos cadit ecclesiastica (s), non tamen prorsus independens illa, cum Princeps, Catholicus licet, inspectionem civilem in eam gerat semper, eo, quo supra diximus, modo. Quod ipsum tamen non impedit, quò minus Consistoria hæc Evangelica jurisdictione gaudeant *ordinariâ*, non *delegatâ*, quod observant Viri doctissimi (t). Quarta ratio Viri docti ex pandectis petita divinis, prolixâ ipsius pace hoc dixerimus, prorsus nulla est, cum gladius ille, de quo

-
- (q) Schwvederus nostras in diss. de pacis religiofæ constantiâ & perpetuitate §. 45. disp. T. 1. n. 23. p. 1133. 199. & in Consil. Tubing. Vol. 6. f. 92. 95. 199. Müllerus in diss. de juris episcopalis in terris Protestantium à Romano-Catholicis injustè præsentâ reviviscentiâ & ill. Zechius l. c. p. 222. 199.
- (r) l. c. f. 181. (s) Vide Bœhmerum in jure eccl. Prot. T. 1. p. 617. 199. & Zechium l. c. p. 192. 199.
- (t) Bœhmerus l. c. p. 640. 641. Hertius de jure reformandi f. 144. 145. & ill. Zechius l. c. p. 200. 199.

quo Paulus, non sit ecclesiasticus sed civilis, civilemque & criminalem, non sacram indiget jurisdictionem. Id quod eò certius est, quòd de magistratu gentili hæc effert Apostolus, sub quo Romani, ad quos scripsit, tùm vixere. Ad quintum argumentum reposuimus, 1. propria vineta cadere eruditissimum Bannizam, ubi ad *novam* heic *legem* provocat, qui jurisdictionem ecclesiasticam antea ex superioritate deduxerat territoriali. 2. novitatem legis ipsius non purgare injustitiam. 3. novam hanc legem in I. P. scriptam prorsus haud reperiri, sumique hïc, quod sit in quæstione, 4. nec dici quoque *tolerari* id saltem, quod suo jure, utpote ex superioritate manans territoriali, obtinet. Dictorum non semper memor esse videtur Vir præstantissimus. Sexta ratio eapropter haud stringit, quia 1. id, quod conducibile est, non statim & legitimum est, quia 2. *conducibilitati* religionis catholicæ *conducibilitas* Evangelicæ eodem jure opponi potest, quia 3. à jurisdictione ecclesiasticâ Principis Catholici in subditos Protestantæ insignia prorsus & maxima metueris pericula, cùm nulla illi metuenda sint, minus eandem in hos exercenti. Quid enim, si, licet ad illam juxta A. C. legesque receptas administrandam obligatum se esse profiteatur, limites migret ille, gravamina suscitaturus ecclesiastica, quæ hinc manare innumera tristis experientia clamat. Quid, si saltem *indirectè* lædat jura religionis Evangelicæ, si iusta etiam desideria subditorum heic sufflaminet, si ministeriis ecclesiasticis & scholasticis præficiat homines indignos, scandalosos, mercenarios, simoniacos? Sed & 4. expellere Princeps Catholicus potest sectarios, à tribus receptis in Imperio religionibus dissidentes pacemque publicam turbantes, vi juris reformandi, licet nullâ munitus ecclesiastica jurisdictione. Quæ postremo loco addit Vir insignis, tam intricata sunt, ut mens ipsius difficilis hïc sit captu. Sensus fortean fuerit, cùm I. P. jurisdictionem ecclesiasticam Protestantibus in subditos concedat catholicos, id quod tamen fiat salvâ religione Catholicâ & Episcoporum in animas potestate, eandem quoque Catholicis in Protestantæ esse tribuendam, vi æqualitatis religionum in Imperio canonisarum mutua art. 5. §. 1. Sed quid, si negaverit 1. dissentiens, I. P. jurisdictionem ecclesiasticam Principibus Protestantibus in subditos tribuere Catholicos addiderit.

deritque, neque & eandem in hos sibi eosdem arrogare juxta art. 5. §. 48. in fine. Ita Hertius (u) & ill. Zechius (x) Nolim profectò hic urgeri art. 5. §. 26. cum & dispositio hæc planè singularis sit & per annum regulativum limitata, & jura magis territorialia & civilia inspectionis civilis, reformandi & Patronatùs, quam jurisdictionem spectet ecclesiasticam (y). Scilicet, si anno regulativo & jurisdictionem ecclesiasticam in subditos Catholicos exercuerint Principes Protestantes, & exercendi jus habent semper juxta art. 5. §. 48. Quid, si 2. quis regesserit, æqualitatem religionum exactam mutuamque non esse absolutam, sed limitatam, quatenus nempe forma Republica, constitutionibus Imperii & I. P. conformis sit juxta art. 5. §. 1. Itaque ergò non impedire illam, quò minus jurisdictio ecclesiastica à Principe Protestante exerceatur in subditos Catholicos, licet vi religionis Catholicæ à Principe Catholico exerceri nesciat in Protestantes. Sit hæc quædam Principum Protestantium prærogativa, quam mirum, haud diduci ab anonymo, qui de hoc argumento peculiare scripsit ἀνοσπασμότων sed valdè macilentum (z). At & 3. observaverimus, latere ἕνεκα τῆς sub hypothesi, quòd Episcoporum Catholicorum jurisdictio ecclesiastica in subditos Protestantium Catholicos, suæ olim dioceseos sit suspensa quidem, sed non potestas in eorum animas. Jam enim & I. P. distinctionem hanc profunde ignorat, quod verò lex non cantat, nec nos cantare debemus, & 3 hoc sub involucri serpere clanculum ipsa illa jurisdictio, quæ tamen suspensa est, potuerit. Si ligentur anima episcopali jussione, decisione, excommunicatione &c. ligabuntur sanè & personæ, exercebitur sanè & ipsa jurisdictio ecclesiastica, licet effectus ejus externus & civilis per potestatem Domini territorii civilem sufflaminetur. Quid ergò, inquis, vel tandem statuendum hic fuerit? num suspendendum hic judicium vel ajendum, summos pacifentes

(u) l. c. f. 172.

(x) l. c. p. 185.

(y) Vide Bœhmeri diss. de juribus Statuum Protestantium circa monasteria Catholicorum C. 2.

(z) sub titulo: Deurliche Vorstellung des Vorzugs eines Evangelischen Fürsten vor einem Catholischen ratione-jurium circa sacra, apud Lünigium in selectis scriptis illustribus f. 386.

tes non omnes casus prævidisse adeoque nec determinasse? Ast restat modus compositionis amicabile. Jam enim, quid vetat, quò minus in amica heic oscula dissentientes ruant & subditis quidem Dominorum Catholicorum Protestantibus asserant plenum jurisdictionis ecclesiasticæ exercitium, non tamen nisi nomine & auctoritate Principis Catholici, quem venerantur, atque ita exercendum, ut hic, ubi opus est, rebus & seculare suum commodet brachium? Fuere certè Principes Catholici, quæ hæc placuit æquitas (a). Ita Elector Saxonix, quod notorium est, Senatui ecclesiastico & Consistorio supremo Dresdensi plenam reliquit ecclesiasticam jurisdictionem. Idem egit Antonius Ulricus, Dux Guelferbytanus (b). Prestit denique horum vestigia, alios ut taceamus, Serenissimus nuper Princeps noster CAROLUS ALEXANDER, cujus egregias, mox sub initium regiminis factas heic declarationes pascitias adhucdum pià mente veneramur (c). Quin ipsemet quoque doctissimus Banniza fatetur p. 56. *in pace Westphalicà tantùm de normà tolerandi ac pacificè invicem convivendi fuisse tantum*, non ergò de jurisdictione ecclesiasticà à Catholicis Principibus in Protestantes exercendà. Num verò & Principibus Catholicis jus puniendi hæreticos competat, quod p. 57. 58. ipsis tribuitur, & supra & in diss. de tolerandis vel non tolerandis in fide dissentientibus satis superque ediximus. Quæ porrò p. 60. seqq. de secularisatione honorum ecclesiasticorum disseruntur, transmitti poterant, ut heterogenea atque ad argumentum de tolerantia prorsus haud spectantia. Paucis itaque heic exponemus, quid in illa deductione desideremus vel approbemus. Et 1. quidem facilè concesserimus illam Viri docti positionem, quòd bona ecclesiastica non sint

secu-

(a) Confer hic Struvii Syntagma juris publici C. 26. §. 31. p. 1257. sqq. & Horningium l. c. p. 62. sqq.

(b) in edicto die 27. Martii A. 1710. edito, quod exstat in Fabri Staats-Canzley P. 17. p. 191. sqq. & in den Ulrichld. Nachrichten ad A. 1711. p. 147. sqq.

(c) Vide præprimis literas reverfates ad Corpus Evangelicorum d. 27. Martii A. 1734. datas in Fabri Staats-Canzley T. 64. p. 181. sqq. recensitas, quæ addendum quoque est rescriptum ad Collegium Consiliarium intimorum Evangelicum sub eodem dato, quæ jurisdictione ecclesiastica huic Collegio Consistorioque ecclesiastico plenarie fuit relicta.

secularisanda prorsus nisi in extrema necessitatis casu, si legitimam saltem secularisationem in foro tùm soli, tum poli intellectam velit, addiderim & 2. fieri id & posse & rectè fieri, si bona ecclesiastica sint nimia viresque status notanter minuant, ad superbiam & luxuriam ecclesiasticorum saltem nutriendam apta, secularisari & illà quoad usumfructum partialem (jam enim ante omnia alia ad conservationem Ecclesiarum & scholarum sustentandosque illarum ministros & pauperes & sufficienter quidem sustentandos adhibenda illa sunt,) posse, si saltem reipublicæ hoc expetat salus & necessitas, si jubeant hoc subinde & pacta cum subditis, justitià & æquitate hoc postulantibus, ut, quæ protectione adeoque securitate publicà fruuntur, ad hanc quoque conservandam consolidandamque pro rato concurrant, denique bona ecclesiastica Protestantibus in I. P. cessa & ex pacto cum subditis ad usus ecclesiasticos destinata adeoque separatim administranda Camera: ducali incorporari non posse, sed & heic observandum esse annum decretorium. At 3. rejicimus Viri cel. sententiam, quã Clericos à jurisdictione civili jure divino, cujus tamen nulla allegat placita, quod & huic injustæ prætensionis prorsus est contrarium, exceptos vult p. 62. & 4. vel maximè reprobamus illam assertionem, quã contendit, non dominium, sed usumfructum saltem bonorum ecclesiasticorum in I. P. in Principes & Ecclesias Protestantes esse translaturum, id quod ex limitatione illa pateat, *donec controversia religionis amicabili partium conventionione universali definita fuerint* art. 5. §. 1. 14. 25. 29. 31. Estne verò hoc saltem concedere usumfructum, cum dicitur, quòd restitutio bonorum ecclesiasticorum sit *plenaria & pura* art. 5. §. 2. quòd *tranquillè & imperturbatè possidere bona ecclesiastica* debeant Protestantes art. 5. §. 14. quòd *in satisfactionem indemnitatemque ista concedantur & per omnia relinquuntur* §. 24. quòd *restituantur unà cum redditibus, irritis quibuscunque pretextibus & rationibus in contrarium* §. 25. & quidem *plenissimè* §. 29. 32. hoc est, *pleno jure, tam quoad dominium utile, quam directum* art. 11. §. 12. Ne verbulo quidem solius usufructus Protestantibus dati meminit I. P. quod tamen debebat prorsus fieri, si *nudum usumfructum* illud voluisset innuere. De

De limitatione dictâ quid sentiamus, supra (d) diximus. Jam & cum Vir doctus ad argumentum de jurisdictione ecclesiasticâ p. 73. 74. relabatur & Principibus Catholicis jus ordinationes ecclesiasticas subditis præscribendi Protestantibus adscribit, & heic sufficere possunt, quæ supra (e) diximus, quemadmodum &, quæ p. 75. seqq. addit, ex supra positis facile diluuntur. At p. 77. nobilissima sed & ardua eadem movetur quæstio: num in Imp. Germ. præter tres canonisatas religiones nulla alia tolerari ullo modo possit debeat? Id quod Vir doctissimus affirmat vi art. 7. §. 2. ubi: *Præter religiones supra nominatas nulla alia in sacro Romano Imperio recipiatur vel toleretur.* Supra (f) quædam de quæstione à cel. Banniza mota: *num religio Catholica etiam tolerata dici debeat?* diximus. Videri possit hoc sequi ex nostro textu. Sed non sequitur, quemadmodum nec hoc, quod religio Evangelica & Reformata in Imperio *saltem tolerentur.* Si una dicenda est tolerata ex tribus istis, singulæ, (ponuntur enim in eadem prorsus classe) tales dicendæ sunt. Pari quippe, ratione juris & exercitii in I. P. stabilitorum, passu tres hæ ambulant. Sensus est: *præter religiones supra nominatas*, quæ suo proprio jure in Imp. gaudent locumque tenent æqualem, *nulla alia vel recipiatur vel toleretur*, quæ idem jus, eadem privilegia sibi vindicet, idem exercitium publicum civiliter canonisatum firmatumque. Non itaque prohibetur alius religionis tolerantia absolutè, non simplex, non gratiosa, tolerari enim & Judæos in Imperio videas, & Anabaptistas (g) alicubi, & Separatistas & fanaticos, id quod jubet conscientiæ libertas, quam salvam quoque I. P. vult art. 5. §. 16. 34. 48. art. 7. §. 1. Certè hæc mens Protestantium est, qui clausulam à Catholicis suppeditatam alio sensu admittere haud potuere. Vide Stryckium (h) Henniges (i)

D Bæh-

(d) p. 9.

(e) p. 15. seqq.

(f) p. 12. 13.

(g) Velim hic distingui veteres, Monasterienses maximè illos, à novioribus. Jam enim illi dedere occasionem, ut ejusmodi sanctio jam pacem intraret religiosam § 17. & recessus Imperii contra sectarios ejusmodi, pacem turbantes publicam conderentur. Id quod in noviores hæc quadrat, homines pacificos & magistratui exactè parentes.

(h) de cautel. rest. C. 3. §. 8. p. 80.

(i) in medit. ad I. P. p. 866.

Bœcherum (k) Treuerum (l) Fleischerum (m) & ill. Zechium, qui & contra Buckischium notat, tolerandam & esse religionem ex tribus canonisatis mixtam atque conflaram (n). Nolim itaque dicere cum Thomasio (o) Gundlingio (p) & Christiano Democrito (q), clausulam hanc, eandem ob rationem, quia à Catholicis sit suppeditata, non obligare Protestantes. Nolim & existimare cum Riccerunto (r) Titio (s) & Ludewigio (t), hunc saltem clausulæ sensum esse, quòd nulla alia religio receptionem & tolerantiam in Imp. Germanico prærendere possit & tolerari debeat à Domino; etsi ab ipso possit recipi & tolerari. Nolim denique cum Hildebrando (u) quæstionem prorsus indecisam relinquere. Ast, ad quem, quæso, pertinet, judicare, quisnam vel Catholicus vel A. C. socius vel Reformatus sit? Num ad Principis, qui diversæ religionis est, Catholici maximè arbitrium hoc devolvitur? Si hoc, vereor, ne in periculum subinde veniat innocens. Metùs justì dabimus rationem, quæ stringit. Si penes Jesuitas Dillingenses (x) stetit olim, dicendum fuisset, nullos amplius dari A. C. socios, cum ista Confessio Augustana, quæ Carolo V. A. 1530. fuit exhibita, tantopere juxta quidem illos in sequentibus temporibus fuerit variata, ut aliam prorsus formam sumferit, succedente maximè Concordiæ formula, quæ nova fuerint adjecta dogmata. Quod ipsum opprobrium & Jac. Benignus Bossuetus Protestan-

-
- (k) in jure eccl. Prot. T. 1. p. 55. seqq. T. 2. p. 34. seqq. T. 4. p. 1022. 1023.
 (l) in parergis Gættingensibus T. 1. L. 2. n. 2. §. 11. p. 46.
 (m) in diss. de jure reformandi & emigrandi §. 25. p. 30.
 (n) l. c. p. 327. 328. Adde Cranium de pace religioſa P. 1. probl. 14.
 (o) ad Monzambanum p. 255. & im Fürsten-Recht, Saz 18. §. 6. p. 199.
 (p) in dem Discurs über den Westphälischen Friden p. 423.
 (q) in den gel. Zeit. 1. Stück p. 34. seqq.
 (r) ad Schüzii manuale pacificum qu. 6. Riccuntus hic est Hieron. Brücknerus.
 Jctus quondam Gothanus.
 (s) in specim. Juris publici L. 3. C. 2. §. 25. & in jure priv. L. 9. C. 15.
 §. 29. p. 1224.
 (t) in Consil. Hal. T. 1. P. 2. col. 317.
 (u) in diss. de anno decretorio p. 50. 51.
 (x) in pacis compositione p. 45. seqq. 442. seqq. aliisque libellis.

facetur, vocem *παγανισμ* idem esse ac *rejice* (f), addens, ex verbis his, cum non ad Principem politicum, sed Episcopum fuerint scripta, posse quidem argui, hæreticos esse increpandos & excommunicandos, non vero occidendos, licet ex evitacione injuncta ne quidem excommunicatio. quæ in Eccl. Rom. obtinet, sequatur. Hoc vero si ita habet, cur de pœnis civilibus hæreticis infligendis allegatur textus? Nec faciunt quoque ad rhombum verba Gregorii M. (g) quæ non de hæreticis sed de paganis agunt, licet nec hi vi ullâ convertendi sint, quò utique impositio pensionum quoque spectat. Certè, salvo I. P. hæc tela in dissentientes, quos hæreticos putes, vibrari nesciunt. Ad objectionem: *fidem non posse cogi*, cum ita responderet p. 80. Vir doctus, ut ajat, verum id esse quoad actum *internum*, non verò quoad *externum* h. e. *externum religionis exercitium*, paucis reponimus 1. cogi utique posse actum externum, sed hoc ipsum caput esse quæstionis: num recte cogantur in fide dissentientes ad profitendum id, quod falsum esse putat, coguntur enim sic ad nefandam hypocrisis, Deo omnibusque bonis jure merito exosam. 2. non inficiari nos, quòd in fide dissentientibus exercitium religionis publicum privatumve plurimum pro rerum circumstantiis restringi possit. Jam verò à denegacione exercitii religionis ad punitionem civilem vel capitalem nulla valet consequentia. Ast nec ista quicquam operatur ratio, quæ desumpta est à jure Ecclesiæ per baptismum, quo hæreticus in illam fuerit ingressus, in hunc competente. Quid, si in Ecclesiâ hæreticâ baptizatus quis sit, num & illi competet hoc, quiddam fingitur, juris? Sed neque Ecclesiæ est, pœnas irrogare vel civiles vel capitales. Nec à pœnis civilibus olim ab hæreticis sumtis ad justitiam facti concludi posse ex eo liquet, quòd divinis hîc, non humanis legibus vel factis stanzizaniis non extirpandis supra explicatum provocante, qui verò iterum p. 87. affirmat, dissentientem in fide, si sufficienter informatus sit, utpote pertinacem ad Ecclesiam compelli, vel emigrationem juxta I. P.

(f) accuratius verteris: *nullam ipsius rationem habe.*

(g) Epist. L. IV. ep. 26. ad Januarium Episc. Opp. T. 2. col. 704. edit. Benedict. Paris.

I. P. illi injungi posse. Reponimus ad 1. & heic nullum esse in argu-
 mento nexum. Quicumque sufficienter h. e. prolixè informatus est,
 ille, si informationi non cedat, est pertinax & obstinatus, adeoque
 vitio laborat perversæ voluntatis. Scilicet, cùm fortiora credat ar-
 gumenta, quibus de veritate fidei suæ convictus est, nulla heic perti-
 nacia, nullum vitium in voluntate est, ne ipsum quidem hoc pœnæ civili
 subjacens. Prolixitas certè vel sufficientia informationis eam hoc ipso non-
 dum convictivam reddit, quod supponit, non demonstrat Vir doctus,
 qui sanè idem responderit Protestantibus telum hoc adversus Ca-
 tholicos vibraturis. Ad 2. in I. P. art. 5. §. 36. non exstare, quòd
 emigratio illis, qui A. 1624. nec publicum nec privatum religionis
 suæ exercitium habuere, injungi legitimè possit. *Si*, ita summi Pa-
 cificentes ajunt, *à territorii Domino emigrare jussus fuerit*. Nudum
 supponitur factum, non approbatur, id quod dudum observavimus (h).
 Reliqua, quæ in laudata dissertatione tradit Vir præstantissimus, planè
ἀλλότεια cùm sint, & ad argumentum de toleratione non spectent,
 facile præternavigamus. Quid si potius argumentis huc spectantibus
 evolvendis operam commodasset Vir celeberrimus? Qualia sunt, quæ
 omisit, de tolerantia religioſæ effectibus civilibus, evolutis à Lyn-
 ckero (i) Bœhmero (k) & Estore (l), de jure reformandi, ejus-
 demque à jurisdictione ecclesiastica differentiâ, de simultaneo religio-
 nis diversæ exercitio tolerando vel invehendo, de tolerandis ex præ-
 scriptione talibus, utpote diu jam toleratis, de subditis à Domino si-
 ve in politicis sive ecclesiasticis vehementer gravatis & arma contra
 ipsum sumentibus, num beneficio pacis Westphalicæ in puncto reli-
 gionis excidant nec ne, de modo agendi adversus illos, qui ipsius reli-
 gionis Christianæ fundamenta vel directè vel indirectè adgrediuntur,
 cujus lascivix triste nuper exemplum Interpres Scriptorum Mosaicorum
 Werthei-

(h) in diss. de tolerandis in religione dissentientibus p. 21.

(i) in diss. de eo, quod justum est circa personas diversæ religionis sect. 2.

(k) in diss. de tolerantia religioſæ effectibus civilibus, Halle A. 1726. edita,
 & Juri eccl. Prot. T. 4. insertâ.

(l) l. c. p. 174. seqq.

Tübingen, Diss., 1736-40

ULB Halle

3

004 785 010

f

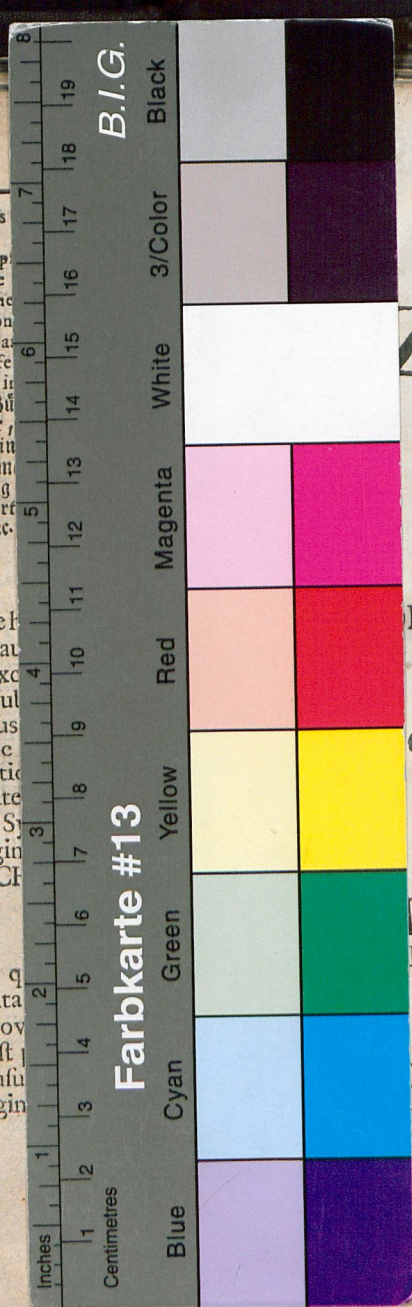
TA → OL

nur 1 + 3 Stück verknüpft

W18

Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
EADEMQUE
JURIS ECCLESIASTICI
DE
ZIZANIIS
NON EVELLENDIS
ad Matth. XIII. 24. sqq.
SIVE DE
TOLERANTIA
DIVERSARUM IN EODEM TERRITORIO
RELIGIONUM
adversus
cel. Viri JO. PETRI BANNIZÆ,
Jcti Herbipolitani
nuperam de hoc argumento dissertationem,
quam,
PRÆSIDE
CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIO,
Theol. Doct. & Prof. Primario, Acad. Tubing. Cancellario,
Ecclesiæ Præposito, Abbate Laureacensi
ad d. XVIII. Nov. A. MDCCXXXVII.
defendet
JOHANNES FRIDERICUS VOLZ, Dornstettensis.
TUBINGÆ impressit GEORGIUS FRIDERICUS PFLICKE.

1737. 2.
1501.
299.
298.
10

